

Kapitola 5

KŮŇ PRO KRAKONOŠE aneb hucul patří do hor

Dovolte, abych vás pozvala do místa, které lze bez nadsázky nazvat rájem pro koně, konkrétně pak pro koně huculské. Vyrazíte-li z našeho hlavního města, pak už pár kilometrů za Novou Pakou se před vámi otevře majestátní panorama nejvyššího českého pohoří - Krkonoš. A odtud už stačí se držet toho správného směru, tj. k západní části hor zastoupené majestátním pohledem na horu Kotel a Velkou i Malou kotelní jámu. Za zastavěnou částí obce Vítkovice v Krkonoších, kde máte pocit, že jiný cíl než Horní Mísečky vás už nečeká, minete na pravé straně nenápadnou odbočku - „vratku“; silničku, po které se v zimním období příliš netoužíte vydat. Jenže často právě ten nejkrásnější cíl je skryt na konci cestičky opravdu křivolaké a nesnadné ... A tak tedy pro jistotu nasadit sněhové řetězy a hurá vzhůru. Po bezmála 2 km prudkého stoupání plného zatáček se ocitáte v úplně jiném světě: na stráních sem tam nějaká ta chaloupka, na konci cesty pak stavba farmy s velkolepým panoramatem na pozadí - i pohledu odsud opět dominuje Kotel, výhled pak doplňuje malebná budní enkláva Dvorských bud a osada Rezek. Neméně pěkný je pak pohled na protější vítkovické stráně s vrchem Kobylou na pozadí. To vše pak doplněno pastvinami, jež jsou všude kolem cest a na nich - koně, koníci, koníčci, chundelatí, ve všem tom sněhu spokojení. Snad mají někteří z nich až příliš velká bříska? Ano, to jsou chovné huculské klisny čekající hříbátka, která s nástupem jara začnou přicházet na svět. Že vám to celé připadá jako utopie, příliš krásné, než aby to mohlo být skutečné? Není nic snazšího než se přesvědčit - prostě jen zaklepat na dveře a nechat se pohlit poutavým vyprávěním majitelů zdejšího ráje nazvaného Farma HUCUL o tom, jak to celé začalo a pokračuje až do dnešních dnů ... Nad šálkem skvělého bylinkového čaje tedy usedám ke stolu s panem Ing. Ivanem Karbusickým a paní Ing. Alžbětou Karbusickou, jeho dcerou,

a naše výprava do minulosti může začít.

Na vaší farmě je momentálně největší chov huculských koní v ČR. A tak mi nedá se nezeptat: Proč zrovna hucul?

Ivan K.: K huculovi jsem přišel v r. 1972, a to díky členství v TISu-Svazu pro ochranu přírody a krajiny. V té době naši skupinu oslovil JUDr. Hrabánek ze Šumavy s problémem likvidace slovenského muránského stáda huculských koní. Založili jsme Hucul club a podařilo se získat a do Čech dovézt poslední čisté huculy z Muráně. Dovezení huculové vytvořili základní stádo chované na Zmrzlíku u Řeporyj. Po několika letech, se v Hucul klubu část členů rozešla názorově v tom, jak má chov tohoto plemene koní pokračovat a hlavně, v jakých podmínkách má být chován. Sháněli jsme tedy pro nový začátek nějaké místo na horách, abychom ty koně více přiblížili horskému prostředí, ze kterého vzešli. V roce 1979, kdy jsme končili s kamarádem Petrem Kotlabou vysokoškolská studia, náš tehdejší trenér, pan Vašta, nám zajistil audienci u ředitele Státního statku ve Vysokém nad Jizerou, kterého to nadchlo a pozval nás na návštěvu. Pan ředitel nás tehdy svým vozem vzal na nejvýše položené rozcestí na Janově Hoře (pozn. ed.: osada Janova Hora ve Vítkovicích v Krkonoších, dnes rozcestí mezi Farmou Hucul a Chatou Terezou), kde končila cesta. Dál už s námi šel pěšky po loukách s rozkvetlými petrklíči, v těch ředitelských polobotkách, na to si dodnes pamatuju, až jsme dorazili k větší chalupě (pozn. ed.: dnešní budova farmy) a prý, jestli se nám bude zamlouvat. Nás to místo i s chalupou okouzlo a nadšeně jsme souhlasili. Od té doby pak vznikaly podmínky pro chov huculů tady. První období bylo úplně bez koní - dělali jsme brigády, stáje a zázemí pro koně. Protože jsme brigádníkům slíbili, že budou za odměnu jezdit na koních a žádné koně jsme neměli, tak jsme narychlo poskládali nějaké koně, co byli k mání; nebyli to huculové. O rok později jsme pořídili první huculské koně nákupem po republice od drobných chovatelů a následně jeden nákup byl ze Státního hřebčína v Topolčiankách (pozn. ed.: Slovensko).

Farma Hucul na Janově Hoře

Ivane, vy jste vždycky chtěl být chovatelem koní?

Ivan K.: Já jsem vlastně netušil, že bych vůbec někdy měl s něčím takovým přijít do styku. Moje první blízké setkání s koněm se odehrálo právě v rámci té záchranné akce (pozn. ed.: *záchrana huculských koní z muráňského chovu*) na vlakovém nádraží v Praze - Řeporyjích. Tehdy přijel vlak, ve vagonu - dobytčáku byl na jedné straně huculský hřebec, na druhé straně čtyři huculské klisny, mezi nimi na seně přebývali lidé, kteří je doprovázeli - Leša Leiský (pozn. ed.: *Leander Leiský - syn Dr. Otakara Leiského*) a Maruška Henková. Já jsem tehdy z vlakového nádraží na Zmrzlík vedl klisnu Edu a to bylo moje první blízké setkání s koněm. Klisny i hřebec měli jen jednoduché provazové ohlávky. Huculové z Muráně byli celkově drobného vzrůstu, a tak jsem cestou pozoroval Edino velké oko v úrovni mého ramene. Obdivoval jsem její důvěru v cizího člověka, který ji kamsi vede a měl jsem pocit, že i kdyby neměla tu ohlávku, tak by to oko šlo se mnou pořád. Dodnes na to moc rád vzpomínám. Já jsem Lešovi a Marušce i trochu záviděl, že koně cestou mohli doprovázet - vnímali jsme to jako veliké dobrodružství, vlak v té době jel ze Slovenska asi tři nebo čtyři dny. Nakonec při druhém nákupu koní z Muráně jsem měl to štěstí a jízdy vlakem s koňmi ve vagonu

Pobyt ve stádě je důležitý z hlediska sociálních vazeb

jsem se zúčastnil také a byl to pro mne nezapomenutelný zážitek i to dobrodružství. A tím jsem u koní zůstal.

Mnoho se traduje o klisně jménem Bludička. Jak vlastně přišla ke svému jménu?

Ivan K.: To bylo v době, kdy chov spadal ještě pod Státní statek ve Vysokém nad Jizerou. My jsme tady, na Janově Hoře, měli

vykoupené klisny z českého zemského chovu od drobných chovatelů a nebyl tu ani moc kvalitní hřebec. Tak jsme s Petrem Kotlabou zajeli na Slovensko do Topolčianek (pozn. ed.: *Státní hřebčín Topolčianky*), kde jsme zakoupili hřebce Gurgul IV-2. K tomu se nám podařilo získat jednu klisnu -Goral XIII-8. Jelikož jsme ale spadali pod státní statek, tak pro ty koně musela jet statková zootechnička. Takže ona

Huculská klisna
s hříbětem

Plemenný hřebec Goral Zipp

vyrazila s nějakým autobusem upraveným na převoz zvířat a jela pro ty koně. Tam je převzala, ono to chvíli trvalo, ten obchod se uskutečňoval na poslední chvíli, na konci roku, a tak se tam zdržela. S koňmi přijela sem, na Janovu Horu, 31.12. toho roku. Jenže tady nebyl zavedený telefon. My jsme tu na ně čekali druhý, třetí den, už byl večer, už jsme je ani nečekali a slavili Silvestra. Najednou někdo buší na dveře a ona zootechnička s hřebcem. Že prý jí utekla klisna. Řidič prý spěchal domů, dole na zastávce u hotelu Praha (pozn. ed.: Vítkovice v Krkonoších) vyložili koně a on odjel domů. Ona stála u hotelu Praha ve sněhu v lodičkách a takhle vybavená se snažila s koňmi vyjít nahoru. Jenže klisna se jí vytrhla z ruky a zmizela v mlze. My jsme s brigádníky jí šli hledat. Té noci byla hrozná mlha, nebylo vidět na krok. Navíc byl sníh dost namrzlý, byla na něm taková krusta. Když jste šli, tak ty ledové krystalky se sypaly dolů ze svahu a vydávalo to takový šustivý zvuk. Museli jsme vždycky zastavit a poslouchali, kde se to sype. Kobytku jsme nenašli a nechali to na druhý den. Ráno se nám ji podařilo najít v lese, ale hrozně se nás bála a utíkala před námi. Když se jí nakonec podařilo chytit, tak jsme jí dovedli sem. A z tohoto příběhu vlastně vznikla jména těchto dvou koní: hřebec dostal jméno Silvestr a klisna tím, že tu první noc bloudila po lesích i loukách a ještě měla na čele hvězdičku, dostala jméno Bludička.

Ivane, vzpomenete si na první zde narozené hříbě?

Ivan K.: První hříbě se narodilo klisně, které jsme říkali Goralka. Byla jednou z těch prvních vykoupených klisen od drobných chovatelů. Tehdy jsme s brigádníky uspořádali křtiny, hrála kapela, pozvali jsme pana ředitele Státního statku ve Vysokém nad Jizerou, aby hříbě pokřtil. Od té doby se křtiny hříbat u nás konají každý rok.

Chov huculských koní v ČR je institucionalizovaný. Povíte o tom více?

Ivan K.: Plemenitbu tehdy vedl Státní plemenářský podnik. Po revoluci v r. 1989, když se ustanovila Asociace svazů chovatelů koní, vedla plemenné knihy všech plemen koní v ČR včetně huculů tehdy ona. My jsme v té asociaci měli ambici si plemenářskou práci ohledně huculů dělat sami. Spolu s dalšími chovateli v ČR jsme

Pastvina huculských koní plná divokých orchidejí

Sněhové vločky v hřívě a srsti huculského koně

tedy založili Asociaci chovatelů huculského koně. Po dlouhých jednáních se nám to podařilo a Ministerstvo zemědělství nám svěřilo vedení plemenné knihy huculského koně. Tehdy pan Ing. Jelínek (pozn. ed.: dnes předseda Rady PK Huculský kůň) pracoval ve výzkumné stanici chovu koní ve Slatiňanech jako vědecký pracovník. On si vzal za úkol dát dohromady ochranu původních českých plemen koní, mezi která patří právě huculský kůň. V té době vznikaly genetické zdroje ČR obecně (rostlin i zvířat). Ing. Jelínek nás oslovil, my jsme potom s ním a panem Valáškem z plemenářského podniku objížděli jednotlivé koně v ČR a klasifikovali a zařazovali jsme je do databáze, vytrídili jsme je podle typů a původu na ty, kteří odpovídají standardu genetického zdroje, mají typické vlastnosti. Brali jsme to tehdy podle normy huculského koně a ti, kteří normě odpovídali, byli zařazeni do genetických zdrojů. Ostatní sice nebyli zařazeni do genetických zdrojů, ale v plemenné knize zůstali (byla tehdy otevřená). Postupem doby jsme zpříšňovali podmínky pro zařazení do genetických zdrojů, jednak z hlediska obsahu čistých huculských genů, jednak z hlediska exteriéru a charakteru a dále jsme zpříšňovali postupně podmínky plemenné knihy, až časem jsme plemennou knihu uzavřeli. Rovněž jsme byli přijati za člena HIFu (pozn. ed.: Hucul International Federation) a koordinujeme podmínky genetických zdrojů a podmínek chovu huculů i s ostatními členskými státy HIFu.

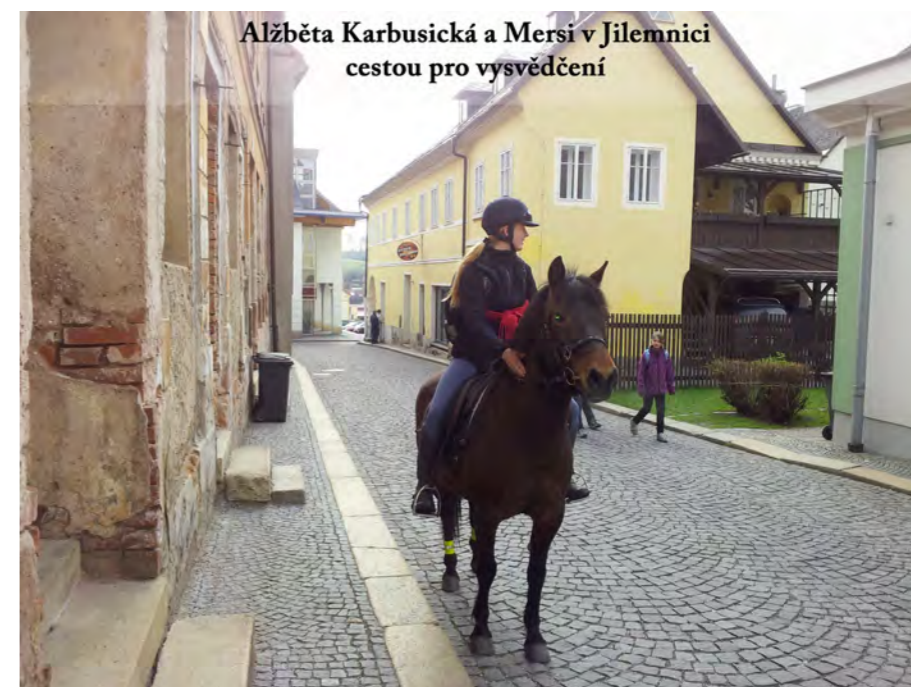
Bětka, jak vypadá dětství strávené na místě jako je toto? Byla jsi k práci na rodinné farmě takřka předurčená anebo šlo i o tvou volbu?

Bětka K.: Dětství bylo krásné. Já si vlastně ani nemůžu stěžovat. Třeba když jsem byla na ZŠ ve Vítkovicích (v Krkonoších), tak jsem přišla ze školy a celé odpoledne jsem jezdila na koni. Hodně času jsem trávila s koňmi, to si pamatuju nejlépe. Od zhruba 12 let jsem se aktivně podílela na jezdeckém provozu tady na farmě. Maminka si tehdy stěžovala dětské lékařce, že jsem pořád u koní a nedělám nic

jiného. Paní doktorka řekla, že je to dobře a ať to dělám, dokud mě to baví. A třeba na gymplu o přestávkách spolužačky řešily takové ty holčičí věci - kluky, nehty a tak, a já jsem

seděla v lavici a furt si něco psala. Od rozvrhu práce, péče o zvířata, ježdění, všechny možné chovatelské přípravy včetně připouštěcích plánů. Ty plány jsem teda psala i v hodinách ...

Vzpomínám si, že mamka mě občas vozila na koni do školky anebo ze školky, občas jsem na koni jela i na základce strašit spolužáky jako čert na Mikuláše. Pak když jsem byla na gymplu, řekla jsem si, že by byla škoda tuhle tradici přerušit. Pro závěrečné vysvědčení jsem si tedy do Jilemnice dojela opět na koni - konkrétně na Mersi. Naproti u kostela mi jí držel můj tehdejší přítel a hrozně dlouho tam stál náš profesor češtiny a mazlil se s ní, přicházeli i další vyučující. S Mersi jsem jezdila zhruba od svých 11 let, ona byla tehdy čtyřletá. A pak už jsme spolu vyrůstaly. V pubertálním období, kdy jsem říkala, že huculové jsou malí koně, že chci araba a sportovního koně, jsem se k Mersince nakonec vždycky vrátila. Ona byla můj životní kůň. Moje asi nejhorší farní období bylo jaro 2021. Sešlo se toho více, ale rozhodnutí Mersi uspat, díky úrazu a chronickým následkům, kdy její život nebyl ani zdaleka plnohodnotný, bylo skoro nad moje síly. Když se to všechno nahromadilo, přiznám se, že jsem o mém farmaření pochybovala.

Huculské stádo ve Vítkovcích v Krkonoších

Nicméně čas ukázal, že je hlavně důležité si umět odpočinout a tak jsem vedle chovatelských plánů zařadila i ty výletové a dovolenkové. Ale to už jsme mimo dětství 😊

Je mi jasné, že velké množství vašich koní je zde vzájemně ve vztahu příbuzenství. Jak se vám daří se vyvarovat příbuzenské plemenitby u huculů tak nežádoucí? Jakými kritérii se v chovu řídíte?

Bětko K.: Předně je potřeba říct, že tady máme několik rodin, takže jsme stále schopní vyprodukovat plemenného hřebce, kterého můžeme použít i na část našeho stáda. Nejsou tedy všichni příbuzní. Dále si půjčujeme hřebce ze zahraničí a tím je zaručeno, že i přesto, že jsme hlavní chovatelé v ČR, tak s příbuzenskou plemenitbou problém nemáme. Kritéria jsou pak daná genetickými zdroji, tj. kolik příbuzných v předcích může být a jak daleko zpátky.

V chovu se pak řídíme především charakterem, exteriérem (např. výška - hucul má být malý horský kůň) a zdravím.

Chov huculů zde v Krkonoších je přínosem i pro zdejší přírodu. V čem jeho pozitiva spočívají především?

Ivan K.: Současná podoba Krkonoš, zejména v nižších partiích, vznikla zemědělskou činností. Z hospodářských zvířat tady byly vždycky kozy, skot a koně. Pomáhali tak vždy udržovat krajinu. Pokud se neprovádí nějaká intenzivní pastva, tak přinášejí loukám hnojení, okus, roznášení semen toho, co spásají, narušení drnu, jež prospívá některým rostlinám. Např. v případě divokých orchidejí (prstnatce), jež právě potřebují rozrušení povrchu, dobře vedená, extenzivní pastva jednoznačně přispívá k rozšíření jejich počtu. Obecně ale je nutné říci, že rostlinám na loukách pomáhá pouze určitý způsob pastvy. Ty louky vznikaly tak, že první zemědělci, když vyklučili les, ty louky používali jak na seno, tak i něco rozorávali na políčka a něco spásli. A tohle neustále střídali. Takže se dá říci, že pokud se pastva dělá takto střídavě, tak to přispívá k druhové rozmanitosti.

Od roku 2012 navíc koně z našeho chovu jsou součástí Strážní služby KRNAP a tak je návštěvníci Krkonoš mohou potkávat

Pastva na Dvoračkách

v hřebenových partiích. Díky tomu, že hucul je přátelské povahy a návštěvníci si jej mohou pohladit, slouží k navázání pozitivního kontaktu mezi Stráží přírody a návštěvníky.

V jaké nejvyšší nadmořské výšce pastva probíhá? V čem jsou její specifika?

Bětka K.: Nejvýše paseme na budní enklávě Dvorských bud ve výšce 1150 m.n.m. Taková pastva je především chudá, společně s náročnějšími povětrnostními podmínkami to přispívá k větší otužilosti našich koní a jejich fyzické kondici -to díky strmějšímu terénu pastvin.

Nezřídka se setkávám s názorem, že koně v zimním období zapadání sněhem na svých pastvinách jsou nebožáci. Z vlastní zkušenosti však vím, že tomu tak vůbec není. Zkusíte to, prosím, blíže osvětlit?

Bětka K.: To, že koně jsou zapadání sněhem, pouze poukazuje na dobrou termoregulaci. Sníh na nich neroztává, teplo tedy neuniká a není jim zima. Např. když fouká vítr, celé stádo se shlukne, funí si dovnitř a uvnitř je tak teplo. Kůň má dále velké tlusté střevo, které funguje jako fermentor, tedy jakási vnitřní elektrárna. Když přijde nějaký nečas, tak se kůň

pořádně nažere a díky tomu si vyrobí potřebné množství tepla. Navíc jejich hustá a dlouhá srst, slouží jako taková došková střecha, když prší a vy ji rozhrnete, najdete kůži suchou. To spíš naopak v létě v horkém počasí mají problém se ochladit.

Koně tedy chováte výhradně v pastevním režimu, tj. 24/7 venku po celý rok. Je to takříkajíc „horse-friendly“?

Bětka K.: Ano, je. Momentálně máme 85 koní a s klidným svědomím můžu říct, že ani jeden z nich nemá žádný zlovyk. Což je takový jeden z ukazatelů jejich spokojenosti. Je to dané tím, že jsou ve stádech, kde mají uspokojené všechny své potřeby od fyzických (pohyb, žrádlo, voda) až po ty sociální - interakce s dalšími koňmi, všechny možné druhy společenských vazeb. Takový kůň je i spokojený. Často na rozdíl od koní ve stájových boxech, kteří se nudí, jsou

frustrování a chybí jim přítomnost dalších koní. Chování takových koní bývá mnohdy lidmi bráno jako legrační nebo roztomilé, ale ve skutečnosti je to projev frustrace. Prostě pobyt koně ve stádě a venku je pro koně přirozený. A jen spokojený kůň je spolehlivý kůň.

Jak početné je momentálně vaše stádo? Máte dané nějaké množstevní limity?

Bětka K.: Jak jsem řekla - momentálně máme 85 koní, což je obvyklý počet přes zimu. Na jaře se narodí obvykle 10 - 15 hříbat a do zimy zase nějaké koně prodáme. Nejvíc koní, co jsme měli, bylo myslím 92 koní. Ale maximum, které se snažíme držet na zimu, je kolem 80 koní.

Jestliže tedy každý rok přivítáte na svět cca 10 hříbat, pak zhruba stejný počet koní musí od vás odejít. Je to tak?

Bětka K.: Ano. Po předchozích zkušenostech jsme dospěli k tomu, že naše koně u nás odchováváme alespoň do tří let věku, aby měli dobrý a pevný základ ze stáda, čímž se zmenší šance toho, že by koně někdo pokazil. Pracovní valachy, kteří se účastní i strážní služby, prodáváme kolem 15. roku věku, kdy má hucul do konce aktivního života ještě mnoho let před sebou a zároveň je už velmi spolehlivý a zkušený. Chovné klisny pak prodáváme minimálně a ty, co u nás prožijí celý život, na farmě i dožívají a současně vychovávají další generace v tzv. stádě babiček a mladých kobylek.

Jaké aktivity můžete na vaší farmě nabídnout veřejnosti?

Bětka K.: Vedu např. dětský jezdecký kroužek, pořádáme výcvik a vyjíždky pro veřejnost, dále příměstské tábory a putování v sedlech našich koních. Účastníme se i různých vzdělávacích programů, např. u příležitosti Dne země, dojížděli jsme také s koňmi

do Dětského centra v Jilemnici za dětmi. Nabízíme možnost připouštění - letos máme už čtyři plemenné hřebce. Také máme samostatné ubytování přímo na naší farmě. V neposlední řadě je pak zapotřebí zmínit každoroční Křtiny hříbat, podzimní Hubertovu jízdu a různé semináře.

Ivane, Bětko, můžete, prosím, v pár větách shrnout, co si představíte, když se řekne „huculský kůň“?

Když přijdete do stáda huculů, můžete vzít jakéhokoli koně na cokoli. A bude úplně jedno, kterého koně chytnete, starého, mladého ... A je jedno, jestli půjde skákat, tahat kočár, bude pracovat s dětmi, nebo půjde do strážní služby. Je prostě univerzální, připravený udělat cokoli. To jsou pro nás HucuLOVE. 😊

Děkuji za krásné povídání a vám i všem vašim koním přeji do budoucna jen to nejlepší a mnoho zdaru ve vaší bohubilé činnosti.

Informace o Farmě HUCUL naleznete na www.hucul.cz